

YK:n yleissopimus LAPSEN OIKEUKSISTA

441 089
Painotuote

Esipuhe	4	Art. 31 Lepo ja vapaa-aika	23
YLEISSOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA		Art. 32 Suojelu taloudelliselta hyväksikäytöltä	23
Johdanto	5	Art. 33 Suojelu huumeilta	24
Osa I	7	Art. 34 Suojelu seksuaaliselta hyväksikäytöltä	24
Art. 1 Määritelmä lapsesta	7	Art. 35 Lapsikaupan estäminen	25
Art. 2 Syrjimättömyys	7	Art. 36 Suojelu muilta hyväksikäytön muodoilta	25
Art. 3 Lapsen etu	7	Art. 37 Suojelu kidutukselta ja kuolemantuomiolta	25
Art. 4 Oikeuksien toteutus	8	Art. 38 Suojelu aseellisista selkkauksista	26
Art. 5 Vanhempien vastuu kasvatuksessa	8	Art. 39 Kuntoutus ja toipuminen	27
Art. 6 Oikeus elämään	8	Art. 40 Rikosprosessi ja kriminaalihuolto	27
Art. 7 Oikeus nimeen ja kansallisuuteen	9	Art. 41 Suhde muihin lapsiasetuksiin ja -lakeihin	29
Art. 8 Oikeus identiteettiin	9	Osa II	29
Art. 9 Vanhemmista erottaminen	9	Art. 42 Tiedotusvelvollisuus sopimuksesta	29
Art. 10 Perheen jälleenyhdistäminen	10	Art. 43 Lapsen oikeuksien komitea	29
Art. 11 Lasten laittomat kuljetukset maasta	11	Art. 44 Raportointivelvollisuus lapsen oikeuksien toteutumisesta	31
Art. 12 Oikeus mielipiteeseen ja tulla kuulluksi	11	Art. 45 Komitean työmenetelmät	32
Art. 13 Oikeus mielipiteiden ilmaisuun ja tiedonsaantiin	12	Osa III	33
Art. 14 Ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus	12	Art. 46 Allekirjoittaminen	33
Art. 15 Oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä	12	Art. 47 Ratifiointi	33
Art. 16 Oikeus yksityisyyteen ja perheelämään	13	Art. 48 Liittyminen	34
Art. 17 Tiedotusvälineiden rooli	13	Art. 49 Voimaanastuminen	34
Art. 18 Kasvatus ja kehitys	14	Art. 50 Muutokset	34
Art. 19 Suojelu hyväksikäytöltä	14	Art. 51 Varaumat	35
Art. 20 Erityinen suojelu ja tuki	15	Art. 52 Irtisanominen	35
Art. 21 Adoptio	15	Art. 53 Tallettaja	35
Art. 22 Pakolaislapset	16	Art. 54 Alkuperäisteksti	36
Art. 23 Vammaiset lapset	17	Lisäpöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin	37
Art. 24 Terveysten- ja sairaanhoito	18	Lisäpöytäkirja lapsikaupasta, lapsiprosituutiosta ja lapsipornografiasta	44
Art. 25 Sijoitettujen lasten tarkistaminen	19		
Art. 26 Sosiaaliturva	20		
Art. 27 Elintaso	20		
Art. 28 Oikeus koulutukseen	21		
Art. 29 Koulutuksen tarjonta	22		
Art. 30 Vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen lapset	23		

ESIPUHE

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on monessa suhteessa merkittävä asiakirja. Sen hyväksyminen YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989 oli huomattava merkkipaalu, sillä se toi mukanaan vahvan kansainvälisen hyväksynnän sille, että lapsuus on itsessään tärkeä, eikä vain kulkua aikuisuuteen.

Sopimuksen painoarvosta kertoo myös se, että se on Geneven sopimusten ohella maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeusasiakirja. Mikään muu ihmis-oikeussopimus ei ole astunut yhtä nopeasti voimaan. Sopimus on myös erittäin laaja ja sisältää paitsi taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet, myös kansalais-poliittiset oikeudet. Se on myös ainoa ihmisoikeussopimus, joka sisältää tiedottamisvelvollisuuden (LOS 42. artikla).

Sopimus sisältää yhteisesti sovittu näkemyksen siitä, mitä lapsen hyvä elämä pitää sisällään "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua" katsomatta (LOS 2. artikla). Tämän syrjimättömyyden lisäksi muita pääperiaatteita ovat lapsen edun asettaminen ensisijalle (LOS 3. artikla), oikeus jäädä eloon ja kehittyä sekä oikeus osallistua.

Suomessa sopimus astui voimaan 1991. Suomi, ratifioidessaan kansainvälisen sopimuksen, muuttaa oman kansallisen lainsäädännön vastaamaan kyseistä kansainvälistä lainsäädäntöä. Ihmisoikeussopimusten osalta asetus-käytäntö on yleinen, ja tuomioistuimet tai viranomaiset eivät voi sivuuttaa ihmisoikeussopimusta asetuksentasoisuuden vuoksi tai esim. sillä perusteella, että kansallinen laki olisi myöhempi suhteessa sopimukseen.

Lapsen oikeuksien sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Sopimuksen artikla 38 suojelee kuitenkin vain alle 15-vuotiaita lapsia osallistumiselta sota-toimiin. Vuonna 2000 laaditulla lisäpöytäkirjalla Lasten osallistumisesta aseelisiin konflikteihin alaikäraja pakolliseen asepalvelukseen nostettiin 18-vuoteen. Lisäpöytäkirja astui voimaan Suomessa 2002. Toinen lisäpöytäkirja käsittelee lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa. Suomen tavoitteena on ratifioida pöytäkirja vuonna 2010.

Lapsen oikeudet toteutuvat tai jäävät toteutumatta arjessa. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus onkin arjen työkalu, tarkoitettu meille kaikille, luodaksemme lapsiystävällisen yhteiskunnan.

Suomen UNICEF

YLEISSOPIMUS LAPSEN OIKEUKSISTA

JOHDANTO

Tämän yleissopimuksen sopimusvaltiot,

ottavat huomioon, että Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjassa julistettujen periaatteiden mukaisesti koko ihmiskunnan kaikkien jäsenten synnynnäisen arvon sekä yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksien tunnustaminen on vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan perusta maailmassa,

muistavat, että Yhdistyneiden Kansakuntien kansat ovat peruskirjassa vahvistaneet uskonsa ihmisen perusoikeuksiin, arvoon ja merkitykseen ja ovat päättäneet edistää sosiaalista kehitystä ja parempia elinoloja vapaammissa oloissa,

tunnustavat, että Yhdistyneet Kansakunnat on ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja kansainvälisissä ihmisoikeuksien yleissopimuksissa julistanut ja sopinut, että jokainen ihminen on oikeutettu niissä tunnustettuihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, syntymään tai muuhun seikkaan perustuvaa erotusta,

palauttavat mieliin, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa Yhdistyneet Kansakunnat on julistanut lasten olevan oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun,

ovat vakuuttuneita siitä, että perheellä, joka on yhteiskunnan perusr ryhmä ja sen kaikkien jäsenten ja erityisesti lasten hyvinvoinnin ja kasvun luonnollinen ympäristö, on oikeus saada tarvittavaa suojelua ja apua niin että se pystyy täydellisesti hoitamaan velvollisuutensa yhteiskunnassa,

tunnustavat, että lapsen tulisi persoonallisuutensa täysipainoisen ja sopusointuisen kehityksen vuoksi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä,

ottavat huomioon, että lapsen tulisi olla täysin valmis elämään itsenäistä elämää yhteiskunnassa ja häntä tulisi kasvattaa Yhdistyneiden Kansa-

kuntien peruskirjassa julistettujen ihanteiden hengessä sekä erityisesti rauhan, ihmisarvon, suvaitsevaisuuden, vapauden, tasa-arvon ja solidaarisuuden hengessä,

muistavat, että erityisen huolenpidon ulottaminen lapseen on todettu Geneven lapsen oikeuksien julistuksessa vuonna 1924 ja Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 1959 hyväksymässä lapsen oikeuksien julistuksessa sekä tunnustettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (erityisesti sen 23 ja 24 artiklassa), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (erityisesti sen 10 artiklassa) ja lasten hyvinvoinnista huolehtivien erityisjärjestöjen ja kansainvälisten järjestöjen säännöissä ja asiaan liittyvissä asiakirjoissa,

muistavat, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen 20. päivänä marraskuuta 1959 hyväksymässä lapsen oikeuksien julistuksessa todetaan, että "lapsi ruumiillisen ja henkisen kypsyttämättömyytensä vuoksi tarvitsee erityistä suojelua ja huolenpitoa, siihen luettuna asianmukainen hoito sekä ennen syntymää että sen jälkeen"

palauttavat mieliin julistuksen sosiaalisista ja oikeudellisista periaatteista lasten huollossa ja suojelussa, erityisesti sijaishuollossa sekä kansallisessa että kansainvälisessä lapseksiottamisessa, Yhdistyneiden Kansakuntien vähimmäissäännökset nuoriso-oikeudesta ("Beijingin säännöt") ja julistuksen naisten ja lasten suojelusta hätätilanteissa ja aseellisissa selkkauksissa,

tunnustavat, että kaikissa maailman maissa elää lapsia erittäin vaikeissa oloissa ja että tällaiset lapset tulee erityisesti ottaa huomioon,

ottavat asianmukaisesti huomioon kunkin kansan perinteiden ja kulttuurin merkityksen lapsen suojelussa ja tasapainoisessa kehityksessä,

tunnustavat kansainvälisen yhteistyön merkityksen lasten olojen parantamiseksi kaikissa maissa, erityisesti kehitysmaissa,

ovat sopineet seuraavasta:

I OSA

1 artikla

Tässä yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin.

*Jokainen alle
18-vuotias on
lapsi.*

2 artikla

1. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin toimiin varmistaakseen, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistukselta, jotka perustuvat hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin.

*Ketään ei saa
syrjiä.*

3 artikla

1. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.
2. Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolen pidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vas-

*Lasta koskevia
päätöksiä
tehtäessä
on aina
ensimmäiseksi
otettava
huomioon
lapsen etu.*

tuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.

3. Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa.

Valtion on toteutettava sopimuksen määräämät oikeudet.

4 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.

Valtion on kunnioitettava vanhempien vastuuta kasvatuksessa.

5 artikla

Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien tai paikallisen tavan mukaisen suurperheen tai yhteisön, laillisten holhoajien ja huoltajien tai muiden lapsesta oikeudellisesti vastuussa olevien henkilöiden vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksien mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi.

Jokaisella lapsella on oikeus elämään.

6 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat, että jokaisella lapsella on synnynnäinen oikeus elämään.
2. Sopimusvaltiot takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti.

7 artikla

Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen.

1. Lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.
2. Sopimusvaltiot takaavat näiden oikeuksien toteuttamisen kansallisen lainsäädäntönsä ja asiaankuuluvissa kansainvälisissä asiakirjoissa määriteltyjen velvoitteidensa mukaisesti etenkin silloin, kun lapsi muuten olisi kansalaisuudeton.

8 artikla

Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.

1. Sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää henkilöllisyytensä, myös kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa niin kuin lainsäädännössä niistä määrätään ilman, että niihin puututaan laittomasti.
2. Milloin lapselta on laittomasti riistetty hänen henkilöllisyytensä osittain tai kokonaan, sopimusvaltioiden on annettava hänelle asianmukaista apua ja suojelua pyrkimyksenään nopeasti palauttaa lapselle hänen henkilöllisyytensä.

9 artikla

Lapsella on oikeus elää vanhempiansa kanssa.

1. Sopimusvaltiot takaavat, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, kun toimivaltaiset viranomaiset, joiden päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittaviksi, toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen olevan lapsen edun mukaista. Tällainen päätös saattaa olla tarpeellinen erityistapauksessa, kuten lapsen vanhempien pahoinpidellessä tai laiminlyödessä lasta tai kun vanhemmat asuvat erillään ja on tehtävä päätös lapsen asuinpaikasta.

2. Kaikille asianosaisille on annettava mahdollisuus 1 kappaleessa tarkoitetuissa toimissa osallistua asian käsittelyyn ja tuoda siinä julki näkökantansa.
3. Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista.
4. Mikäli tällainen ero aiheutuu sopimusvaltion aloittamista toimenpiteistä, kuten lapsen vanhemman tai vanhempien pidätyksestä, vangitsemista, maanpakoon määräämisestä, karkotuksesta tai kuolemasta (mukaanlukien valtion huostassa olevan henkilön mistä tahansa syystä aiheutuva kuolema), tämän sopimusvaltion on annettava pyynnöstä lapselle, hänen vanhemmalleen tai milloin aiheellista, muulle perheenjäsenelle olennaiset tiedot poissaolevan perheenjäsenen olinpaikasta, paitsi jos tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa lapsen hyvinvointia. Sopimusvaltioiden on edelleen varmistettava, ettei tällaisen pyynnön esittäminen sinänsä aiheuta epäedullisia seurauksia asianosaisille.

Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä.

10 artikla

1. Sopimusvaltioille 9 artiklan 1 kappaleessa asetettujen velvoitteiden mukaisesti on lapsen tai hänen vanhempiensa hakemukset jotka koskevat sopimusvaltioon saapumista tai sieltä lähtemistä perheen jälleenyhdistämiseksi käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti. Sopimusvaltiot takaavat lisäksi, että tällaisen hakemuksen esittämisestä ei ole epäedullisia seurauksia hakijoille eikä heidän perheenjäsenilleen.
2. Lapsella, jonka vanhemmat asuvat eri valtioissa, on oikeus säännöllisesti ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä molempiin vanhempiinsa, paitsi poikkeuksellisissa tapauksissa. Tässä tarkoitukses-

sa ja sopimusvaltioille 9 artiklan 1 kappaleessa asetetun velvoitteen mukaisesti sopimusvaltioiden on kunnioitettava lapsen ja hänen vanhempiensa oikeutta lähteä mistä tahansa maasta, myös omasta maastaan, ja saapua omaan maahansa. Oikeudelle lähteä maasta voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), väestön terveyden ja moraalin tai muiden ihmisten oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi ja jotka ovat sopusoinnussa tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien kanssa.

11 artikla

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät toimiin ehkäistäkseen lasten laittomat maastakuljetukset ja ulkomailta palauttamatta jättämiset.
2. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot edistävät kahden- ja monenvälisten sopimusten tekemistä tai olemassa oleviin sopimuksiin liittymistä.

*Valtioiden on
estettävä lasten
laittomat
kuljetukset
maasta.*

12 artikla

1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminna joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

*Lapsella on
oikeus ilmaista
omat mielipiteensä
kaikissa itseään
koskevissa
asioissa ja ne on
otettava huomioon
lapsen iän ja
kehitystason
mukaisesti.*

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.

13 artikla

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.
2. Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:

a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai

b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), tai väestön terveyden tai moraalin suojelemiseksi.

Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.

14 artikla

1. Sopimusvaltiot kunnioittavat lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.
2. Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien ja laillisten huoltajien oikeuksia ja velvollisuuksia antaa lapselle ohjausta hänen oikeutensa käyttämisessä tavalla, joka on sopusoinnussa lapsen kehitystason kanssa.
3. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai vakauksustaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä yleisen turvallisuuden, järjestyksen, terveyden ja moraalin tai muiden ihmisten perusoikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi.

Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.

15 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen.

2. Näiden oikeuksien käyttämiselle ei saa asettaa muita rajoituksia kuin sellaisia, jotka ovat säädettyjen lakien mukaisia ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansalliselle ja yleiselle turvallisuudelle, yleiselle järjestykselle (ordre public), väestön terveyden tai moraalin suojelemiselle tai muiden ihmisten vapauksien tai oikeuksien suojelemiselle.

16 artikla

1. Lapsen yksityisyyteen, perheeseen, kotiin tai kirjeenvaihtoon ei saa puuttua mielivaltaisesti tai laittomasti eikä hänen kunniaansa tai mainettansa saa laittomasti halventaa.
2. Lapsella on oikeus lain suojaan tällaiselta puuttumiselta ja halventamiselta.

Lapsella on oikeus yksityisyyteen ja perhe-elämään.

17 artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat joukkotiedotusvälineiden tärkeän tehtävän ja takaavat, että lapsi saa tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, erityisesti niistä, joiden toiminta tähtää hänen sosiaalisen, hengellisen ja moraalisen hyvinvointinsa sekä ruumiillisen terveytensä ja mielenterveytensä edistämiseen. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot:

Lapsella on oikeus saada tietoa tiedotusvälineiltä. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.

- a) rohkaisevat tiedotusvälineitä levittämään lapsen sosiaalista ja sivistyksellistä kehitystä edistävää ja 29 artiklan hengen mukaista tietoa ja aineistoa;
- b) rohkaisevat kansainvälistä yhteistyötä erilaisista sivistyksellisistä, kansallisista tai kansainvälisistä lähteistä olevan tällaisen tiedon ja aineiston tuottamiseksi, vaihtamiseksi ja levittämiseksi;
- c) rohkaisevat lastenkirjojen tuottamista ja levittämistä;

d) rohkaisevat tiedotusvälineitä kiinnittämään erityistä huomiota vähemmistöryhmiin kuuluvien tai alkuperäiskansojen lasten kielellisiin tarpeisiin;

e) rohkaisevat kehittämään asianmukaisia ohjelmia lasten suojelemiseksi heidän hyvinvoinnilleen vahingolliselta tiedolta ja aineistolta muistaen 13 ja 18 artiklojen määräykset.

Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti.

18 artikla

1. Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Vanhemmilla tai tapauksesta riippuen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintansa.
2. Tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtäväänsä sekä huolehtivat lastensuojelulaitosten ja -palvelujen kehittämisestä.
3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin taatakseen, että työssäkäyvien vanhempien lapsilla on oikeus hyödyntää heille tarkoitettuja lastenhoitopalveluita ja -laitoksia.

Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

19 artikla

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin laisäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä,

mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

2. Tällaisten suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää tehokkaita menetelmiä sosiaalisten ohjelmien perustamiseksi, joiden avulla lasta ja hänestä huolehtivia henkilöitä tuettaisiin, samoin kuin menetelmiä edellä kuvatujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi.

20 artikla

1. Lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.
2. Sopimusvaltiot takaavat tällaiselle lapselle vaihtoehtoisen hoidon kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.
3. Tämä hoito voi muun muassa olla sijaisperhehoito, islamin lain mukainen kafala, lapseksiotto tai tarvittaessa sijoitus sopivaan lastensuojelulaitokseen. Ratkaisua harkittaessa on asianmukaista huomiota kiinnitettävä jatkuvuuden toivottavuuteen lapsen kasvatuksessa ja lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan.

*Lapsella,
joka ei voi elää
perheensä kanssa,
on oikeus saada
valtiolta erityistä
suojelua ja tukea.*

21 artikla

Sopimusvaltiot, jotka tunnustavat tai sallivat lapseksiottamisen, takaavat että kaikessa ensisijainen huomio kiinnitetään lapsen etuun ja ne:

*Lapsi voidaan
adoptoida,
jos se on lapsen
kannalta paras
vaihtoehto.*

- a) takaavat, että lapseksiottamisen voivat vahvistaa vain toimivaltaiset viranomaiset, jotka soveltuvan lain-

säädännön ja menettelytapojensa mukaisesti sekä kaikkien asiaan liittyvien ja luotettavien tietojen perusteella toteavat, että lapseksiottaminen voidaan sallia ottaen huomioon lapsen asema ja hänen suhteensa vanhempiinsa, sukulaisiinsa ja laillisiin huoltajiinsa ja että tarvittaessa asianomaiset ovat antaneet tietoisien suostumuksensa lapseksiottamiseen saatuaan asianmukaista ottolapsineuvontaa;

b) tunnustavat, että kansainvälistä lapseksiottamista voidaan harkita vaihtoehtoisena hoitomuotona, jos lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai ottaa lapseksi tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa lapsen omassa maassa;

c) takaavat, että toiseen maahan lapseksi otettava lapsi nauttii vastaavista turvatoimista ja -tasosta kuin kansallisessa lapseksiottamisessa;

d) ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin varmistaakseen, ettei kansainvälinen lapseksiottaminen asiattomasti hyödytä asianomaisia taloudellisesti;

e) edistävät tämän artiklan päämääriä tekemällä tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä sopimusjärjestelyjä tai sopimuksia ja pyrkivät siinä yhteydessä takaamaan, että toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet hoitavat lapsen sijoittamisen toiseen maahan.

*Valtion
tulee suojella
pakolaislapsia ja
huolehtia heidän
oikeuksistaan.*

22 artikla

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät tarpeellisiin toimiin taatakseen, että lapsi joka yksin tai yhdessä vanhempiensa tai kenen tahansa muun henkilön kanssa anoo pakolaisen asemaa tai jota pidetään pakolaisena soveltuvien kansainvälisen tai kansallisen oikeuden ja menettelytapojen mukaan, saa asianmukaista suojelua ja humanitaarista apua voidakseen nauttia tässä yleissopimuksessa ja muissa sellaisissa kansainvälisissä ihmisoikeuksissa ja humanitaarista oikeutta koskevissa asia-

kirjoissa tunnustettuja oikeuksia, joiden osapuolia kyseiset valtiot ovat.

2. Tämän toteuttamiseksi sopimusvaltiot osallistuvat, siten kuin katsovat tarpeelliseksi, Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden toimivaltaisten, hallitusten välisen tai Yhdistyneiden Kansakuntien kanssa yhteistyössä olevien kansalaisjärjestöjen ponnisteluihin tällaisen lapsen suojelemiseksi ja avustamiseksi sekä pakolaislapsen vanhempien tai muiden perheenjäsenten jäljittämiseksi, jotta saataisiin lapsen ja hänen perheensä jälleenyhdistämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Silloin kun vanhempia tai muita perheenjäseniä ei löydetä, lapsen on saatava sellaista suojelua kuin syystä tai toisesta perheen turvaa pysyvästi tai tilapäisesti vailla olevalle lapselle tämän yleissopimuksen mukaisesti annetaan.

23 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat, että henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen tulisi saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan.
2. Sopimusvaltiot tunnustavat vammaisen lapsen oikeuden saada erikoishoitoa sekä rohkaisevat ja varmistavat avun ulottamisen käytettävissä olevien voimavarojensa mukaisesti siihen oikeutettuihin lapsiin sekä heidän hoidostaan vastaaviin henkilöihin, silloin kun apua on haettu ja kun se soveltuu lapsen tilanteeseen ja hänen vanhempiensa tai muiden hoitajiensa olosuhteisiin.
3. Tunnustaen vammaisen lapsen erityistarpeet tämän artiklan 2 kappaleen määräysten mukaista apua on annettava tarvittaessa kiinnittäen huomiota vanhempien tai lapsen muiden hoitajien varallisuuteen. Apu on suunniteltava varmistamaan vammaisen lapsen

*Vammaisen lapsen
erityistarpeet
tulee huomioida
ja hänen tulee
saada nauttia
täysipainoisesta ja
hyvästä elämästä.*

mahdollisuus koulunkäyntiin, koulutukseen, terveydenhoito- ja kuntoutuspalveluihin, ammattikoulutukseen ja virkistystoimintaan siten, että lapsi sopeutuu mahdollisimman hyvin häntä ympäröivään yhteiskuntaan ja että hän saavuttaa mahdollisimman korkean yksilökohtaisen kehitystason, sivistyksellinen ja henkinen mukaan luettuina.

4. Sopimusvaltiot edistävät kansainvälisen yhteistyön hengessä asianmukaisen terveydenhoitoa sekä vammaisten lasten lääketieteellistä, psykologista ja toiminnallista hoitoa sekä yleissivistävää ja ammattikoulutusta koskevan tiedon vaihtoa, mukaan lukien myös tietojen levittäminen ja saanti. Tavoitteena on auttaa sopimusvaltioita parantamaan valmiuksiaan ja taitojaan sekä laajentamaan kokemuksiaan mäillä aloilla. Tässä on erityistä huomiota kiinnitettävä kehitysmaiden tarpeisiin.

Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.

24 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista.
2. Sopimusvaltiot pyrkivät tämän oikeuden täysimääräiseen toteuttamiseen ja ryhtyvät asianmukaisiin toimiin erityisesti:
 - a) vähentääkseen imeväis- ja lapsikuolleisuutta;
 - b) varmistaa, että kaikki lapset saavat välttämättömän lääkärin- ja terveydenhoidon, jossa painottuu perusterveydenhoidon kehittäminen,
 - c) taistellakseen tauteja ja aliravitsemusta vastaan myös perusterveydenhuollon tasolla, muun muassa

käyttämällä helposti saatavilla olevaa teknologiaa ja huolehtimalla riittävän ravintopitoisen ruoan ja puhtaan juomaveden saatavuudesta ottaen huomioon ympäristön pilaantumisen vaarat ja riskit;

d) taatakseen asianmukaisen terveydenhoidon odottaville ja synnyttäneille äideille;

e) varmistaakseen, että yhteiskunnan kaikki kerrokset, erityisesti vanhemmat ja lapset, saavat tietoa ja opetusta ja että heitä tuetaan käyttämään saamiaan perustietoja lapsen terveydestä ja ravinnosta, rintaruokinnan eduista, ympäristöhygieniasta ja onnettomuuksien ehkäisystä;

f) kehittääkseen ehkäisevää terveydenhuoltoa, vanhempainohjausta sekä perhekasvatusta ja -palveluja.

3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tehokkaisiin ja tarkoituksenmukaisiin toimiin poistaakseen lasten terveydelle vahingollisia perinteisiä tapoja.
4. Sopimusvaltiot sitoutuvat edistämään ja kannustamaan kansainvälistä yhteistyötä toteuttaakseen asteittain tässä artiklassa tunnustetun oikeuden toteuttamisen kokonaisuudessaan. Tässä kiinnitetään erityistä huomiota kehitysmaiden tarpeisiin.

25 artikla

Sopimusvaltiot tunnustavat lapselle, jonka toimivaltaiset viranomaiset ovat sijoittaneet hänen huoltonsa järjestämiseksi, hänen suojelemisekseen tai hänen ruumiillisen tai henkisen terveytensä hoitoa varten, oikeuden hänelle annetun hoidon ja hänen sijoitukseensa liittyvien muiden olosuhteiden ajoittaiseen tarkistamiseen.

*Kodin
ulkopuolelle
sijoitetun lapsen
hoito ja sijoituksen
perusteet tulee
tarkistaa ajoittain.*

*Lapsella
on oikeus
sosiaaliturvaan.*

26 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden nauttia sosiaaliturvasta, mukaan luettuna sosiaalivakuutus, ja ryhtyvät välttämättömiin toimiin tämän oikeuden täydeksi toteuttamiseksi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.
2. Näitä etuuksia myönnettäessä olisi tarvittaessa otettava huomioon lapsen ja hänen elatuksestaan vastuussa olevien henkilöiden varallisuus ja olosuhteet, kuten myös muut lapsen esittämään tai hänen puolestaan esitettyyn hakemukseen vaikuttavat seikat.

*Lapsella
on oikeus
riittävään
elintasoon.*

27 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.
2. Vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet.
3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen.
4. Sopimusvaltiot pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin turvaamaan lapsen elatusmaksujen saannin vanhemmilta tai muilta lapsesta taloudellisessa vastuussa olevilta niin sopimusvaltiossa kuin ulkomailtakin. Erityisesti silloin kun lapsesta taloudellisessa vastuussa oleva asuu eri maassa kuin lapsi, sopimusvaltiot edistävät kansain-

välisiin sopimuksiin liittymistä tai niiden tekemistä sekä muiden asianmukaisten järjestelyjen tekemistä.

28 artikla

*Lapsella
on oikeus
käydä ilmaiseksi
peruskoulua.*

1. Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta, ja toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille ne erityisesti;

a) tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla;

b) tukevat erilaisten keskiasteen koulutusmuotojen kehittämistä, mukaan luettuina opinto- ja ammatinvalinnanohjaus, saattavat ne jokaisen lapsen ulottuville ja ryhtyvät tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin, kuten maksuttoman opetuksen käyttöönottamiseen ja taloudellisen tuen antamiseen sitä tarvitseville;

c) saattavat kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin korkeaasteen koulutuksen kaikkien ulottuville heidän kykyjensä perusteella;

d) tuovat opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen kaikkien lasten saataville ja ulottuville;

e) ryhtyvät toimenpiteisiin koulunkäynnin säännöllisyyden edistämiseksi ja koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämiseksi.

2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin taatakseen, että kurinpito kouluissa tapahtuu tavalla, joka on lapsen ihmisarvon mukaista ja sopusoinnussa tämän yleissopimuksen kanssa.

3. Sopimusvaltiot edistävät ja kannustavat kansainvälistä yhteistyötä koulutukseen liittyvissä asioissa pyrkien erityisesti poistamaan tietämättömyyden ja lukutaidottomuuden koko maailmasta ja helpottamaan tieteelli-

sen ja teknisen tiedon sekä nykyaikaisten opetusmenetelmien hyödyntämistä. Tässä kiinnitetään erityistä huomiota kehitysmaiden tarpeisiin.

Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.

29 artikla

1. Sopimusvaltiot ovat yhtä mieltä siitä, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä:
 - a) lapsen persoonallisuuden, lahjojen sekä henkisten ja ruumiillisten valmiuksien mahdollisimman täyteen kehittämiseen;
 - b) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden kunnioittamisen kehittämiseen:
 - c) kunnioituksen edistämiseen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan;
 - d) lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevaisuuden, sukupuolten välisen tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävyyden hengessä;
 - e) kunnioituksen edistämiseen elinympäristöä kohtaan.
2. Minkään tämän artiklan tai 28 artiklan osan ei pidä tulkita rajoittavan yksilöiden ja yhteisöjen oikeutta perustaa ja johtaa oppilaitoksia edellyttäen kuitenkin aina, että noudatetaan tämän artiklan 1 kappaleessa esitettyjä periaatteita ja vaatimusta, että tällaisissa laitoksissa annetun koulutuksen tulee vastata valtion asettamaa vähimmäistasoa.

30 artikla

Niissä maissa, joissa on etnisiä, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöryhmiä tai alkuperäiskansoihin kuuluvia henkilöitä, tällaiseen vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella ei saa kieltää oikeutta nauttia yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.

*Vähemmistö-
ryhmään tai
alkuperäiskansaan
kuuluvalla lapsella
on oikeus ryhmänsä
kulttuuriin,
uskontoon ja
kieleen.*

31 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.
2. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajan-toimintoihin.

*Lapsella
on oikeus
lepoon, leikkiin
ja vapaa-aikaan
sekä taide- ja
kulttuurielämään.*

32 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä sekä sellaiselta työnteolta, joka todennäköisesti vaarantaa tai haittaa hänen koulutustaan tai on vahingollista hänen terveydelleen tai ruumiilliselle, henkiselle, moraalille tai sosiaaliselle kehitykselleen.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimenpiteisiin taatakseen tämän artiklan toteuttamisen. Tässä tarkoituksessa ja ottaen huomioon muiden kansainvälisten asiakirjojen asiaankuuluvat säännökset sopimusvaltiot erityisesti:

*Lapsella ei saa
teettää työtä,
joka haittaa
hänen opintojaan
tai vahingoittaa
hänen terveyttään
tai kehitystään.*

- a) määrittävät vähimmäisikärajan tai -rajat työhön otettaville;
- b) antavat tarpeelliset työaika ja työoloja koskevat säännökset; ja
- c) säätävät sopivat rangaistukset ja muut pakotteet taatakseen tämän artiklan tehokkaan täytäntöönpanon.

Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.

33 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin, lainsäädännölliset, hallinnolliset, sosiaaliset ja koulutukselliset toimenpiteet mukaanluettuina, suojellakseen lapsia asiaankuuluviissa kansainvälisissä sopimuksissa määriteltujen huumeaineiden ja psykotrooppisten aineiden luvattomalta käytöltä sekä estääkseen lasten käytön näiden aineiden laittomassa tuotannossa ja kaupassa.

Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

34 artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot ryhtyvät erityisesti kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen:

- a) lapsen houkuttelemisen tai pakottamisen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin;
- b) lasten hyväksikäytön prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisen toiminnan harjoittamisessa;
- c) lasten hyväksikäytön pornografisissa esityksissä tai aineistoissa.

35 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen lasten ryöstämisen, myynnin ja kauppaamisen missään tarkoituksessa ja muodossa.

Artiklat 34 ja 35: kts. lisäpöytäkirja koskien lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa.

Valtioiden on estettävä lapsikauppa.

36 artikla

Sopimusvaltiot suojelevat lasta kaikilta muilta hänen hyvinvointiaan jollain tavoin uhkaavilta hyväksikäytön muodoilta.

Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.

37 artikla

Sopimusvaltiot takaavat, että

a) lasta ei kiduteta, eikä kohdella tai rangaista julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Kuolemanrangaistusta tai elinkautista tuomiota ilman vapauttamismahdollisuutta ei tule langettaa alle 18-vuotiaana tehdyistä rikoksista;

b) lapselta ei saa riistää hänen vapauttaan laittomasti tai mielivaltaisesti. Lapsen pidättämisessä, muussa vapaudenriistossa tai vangitsemisessä tulee noudattaa lakia ja näihin toimiin on turvauduttava vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona;

c) vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta on kohdeltava inhimillisesti ja kunnioittaen synnynäistä ihmisarvoa ottaen huomioon hänen ikäistensä tarpeet. Erityisesti on vapaudenriiston kohteeksi joutunutta lasta pidettävä erillään aikuisista, paitsi silloin kun katsotaan olevan lapsen edun mukaisista menetellä toisin. Jokaisella lapsella on oikeus

Lasta ei saa kiduttaa eikä tuomita kuolemaan. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vangitsemista on käytettävä vasta viimeisenä keinona.

pitää yhteyttä perheeseensä kirjeitse ja vierailukäynnein, paitsi poikkeuksellisissa olosuhteissa;

d) vapaudenriiston kohteeksi joutuneella lapsella on oikeus pikaiseen oikeus- ja muuhun apuun samoin kuin oikeus kiistää vapaudenriiston laillisuus tuomioistuimessa tai muun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen edessä ja oikeus saada pikainen päätös missä tahansa tällaisessa asiassa.

Lasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia.

38 artikla

1. Sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan niitä kansainvälisen humanitäärisen oikeuden sääntöjä, jotka soveltuvat niihin aseellisissa selkkauksissa ja joilla on merkitystä lapsen kannalta, sekä takaamaan kunnioituksen näitä sääntöjä kohtaan.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistakseen, etteivät alle 15-vuotiaat henkilöt suoranaisesti osallistu viihollisuuksiin.
3. Sopimusvaltiot pidättäytyvät värväämästä asevoimiinsa henkilöä, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta. Kutsuessaan palvelukseen niitä, jotka ovat täyttäneet 15 vuotta mutta eivät 18 vuotta, sopimusvaltiot pyrkivät antamaan etusijan tämän ikäryhmän vanhimille.
4. Sopimusvaltiot ryhtyvät kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaisten siviiliväestön suojelua koskevien velvoitteidensa mukaisesti kaikkiin mahdollisiin toimiin suojellakseen ja hoitakseen lapsia, joihin aseellinen selkkaus vaikuttaa.

Artikla 38: kts. lisäpöytäkirja koskien lasten osallistumista konflikteihin.

39 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin edistääkseen minkä tahansa laiminlyönnin, hyväksikäytön, pahoinpitelyn, kidutuksen tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen, tai aseellisen selkkauksen uhriksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskunnallista sopeutumista. Toipumisen ja sopeutumisen on tapahduttava ympäristössä, joka edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa.

*Väärinkäytösten
uhriksi joutunutta
lasta on autettava
toipumaan
ja hänen
sopeutumistaan
yhteiskuntaan
on edistettävä.*

40 artikla

1. Sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle lapselle, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen, oikeuden tulla kohdelluksi tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta, joka vahvistaa lapsen kunnioitusta muiden ihmisoikeuksia ja perusvapauksia kohtaan sekä ottaa huomioon lapsen iän ja pyrkimyksen edistää hänen yhteiskunnallista sopeutumistaan ja rakentavan roolin omaksumista yhteiskunnassa.
2. Tämän toteuttamiseksi ja ottaen huomioon kansainvälisten asiakirjojen asiaankuuluvat määräykset sopimusvaltiot takaavat erityisesti, että:
 - a) lapsen ei väitetä syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, häntä ei syytetä siitä tai hänen ei todeta rikkoneen sitä tekojen tai laiminlyöntien perusteella, jotka eivät tekohetkellä olleet kiellettyjä kansallisessa lainsäädännössä tai kansainvälisessä oikeudessa;
 - b) lapsella, jonka väitetään syyllistyneen tai jota syytetään rikoslain rikkomisesta, on ainakin seuraavat takeet;
 - i) häntä pidetään syyttömänä, kunnes hänet lain mukaan todetaan syylliseksi;

*Lakia rikkonutta
tai siitä epäiltyä
lasta on
kohdeltava
hänen
ihmisarvoaan
kunnioittaen ja
hänen ikänsä
huomioon ottaen.*

ii) hänelle on ilmoitettava viipymättä ja suoraan, tai tarvittaessa vanhempiensa tai laillisten huoltajiensa välityksellä häntä vastaan esitetyt syytteet, ja hänellä on oikeus saada oikeusapua tai muuta asianmukaista apua puolustuksensa valmistelussa sekä sen esittämisessä; iii) hänen on viipymättä saatava lainsäädännön mukaisesti asiansa toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen päätettäväksi rehellisessä oikeudenkäynnissä oikeus- tai muun asianmukaisen avustajan läsnäollessa ja ottaen erityisesti huomioon lapsen iän, hänen tilanteensa, hänen vanhempansa tai lailliset holhoojansa tai huoltajansa läsnäollessa, ellei sen todeta olevan lapsen edun vastaista; iv) häntä ei saa pakottaa todistamaan tai tunnustamaan syyllisyyttään. Hänen on voitava kuulustella tai kuulustelluttaa vastapuolen todistajia sekä saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi tasapuolisuuden nimissä; v) jos hänen katsotaan rikkoneen lakia, hänellä on oikeus saada tämä päätös ja sen perusteella määrätyt toimenpiteet korkeamman toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman viranomaisen tai oikeudellisen elimen käsiteltäväksi lainsäädännön mukaisesti; vi) hänen on saatava maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu kieltä, jolla asiaa käsitellään; vii) hänen yksityisyyttään on kunnioitettava täydellisesti asian käsittelyn kaikissa vaiheissa.

3. Sopimusvaltiot pyrkivät edistämään sellaisten lakien säätämistä, menettelytapojen ja viranomaisten asettamista ja laitosten perustamista, jotka soveltuvat erityisesti lapsiin, joiden väitetään syyllistyneen, joita syytetään tai joiden on todettu rikkoneen rikoslakia, ja erityisesti:

a) säätämällä vähimmäisiän, jota nuorempia lapsia ei pidetä kelpoisina rikkomaan rikoslakia;

b) aina milloin mahdollista ja toivottavaa, ryhtymään muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin tällaisten lasten kohdalla, edellyttäen, että ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan täydellisesti.

4. Sen varmistamiseksi, että lapsia kohdellaan heidän hyvinvoinnilleen sopivalla sekä heidän olosuhteisiinsa ja rikkomukseensa oikeassa suhteessa olevalla tavalla, on oltava mahdollisuus erilaisiin järjestelyihin, kuten huolenpitoon, ohjausta ja valvontaa koskeviin päätöksiin, neuvontaan, viranomaisvalvontaan, sijaisperhehoitoon, opetus- ja ammattikoulutusohjelmiin ja muihin laitossijoituksen vaihtoehtoihin.

41 artikla

Mikään tässä yleissopimuksessa ei vaikuta määräyksiin, jotka edistävät paremmin lapsen oikeuksien toteutumista, ja joita voi olla:

- a) sopimusvaltion lainsäädännössä; tai
- b) sopimusvaltiota sitovassa kansainvälisessä oikeudessa.

Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.

II OSA

42 artikla

Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti.

Valtion velvollisuus on tiedottaa lapsen oikeuksista.

43 artikla

1. Tarkastelemaan sopimusvaltioiden edistymistä tämän yleissopimuksen velvoitteiden täyttämässä perustetaan lapsen oikeuksien komitea, joka hoitaa jäljempänä määriteltäviä tehtäviä.
2. Komitea koostuu kymmenestä korkean moraalin ja

Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.

tämän yleissopimuksen alueelta hyvän asiantuntemuksen omaavasta asiantuntijasta. Sopimusvaltiot valitsevat komitean jäsenet kansalaistensa keskuudesta ja he toimivat komiteassa henkilökohtaisessa ominaisuudessaan. Jäsenten valinnassa on kiinnitettävä huomiota tasapuoliseen maantieteelliseen jakaumaan ja siihen, että keskeisimmät oikeusjärjestelmät ovat edustettuina.

3. Komitean jäsenet valitaan salaisilla vaaleilla sopimusvaltioiden nimeämistä henkilöistä. Kukin sopimusvaltio voi asettaa ehdokkaaksi yhden kansalaisensa.
4. Komitean ensimmäinen jäsenvaali pidetään viimeistään kuuden kuukauden kuluttua tämän yleissopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen joka toinen vuosi. Vähintään neljä kuukautta ennen kutakin vaalia Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin on lähetettävä sopimusvaltioille kirje, jossa pyydetään näitä nimeämään ehdokkaansa kahden kuukauden kuluessa. Pääsihteeri laatii sen jälkeen kaikista nimetyistä henkilöistä aakkosjärjestyksessä olevan luettelon, josta käy ilmi heidät nimenneet sopimusvaltiot, ja antaa sen tämän jälkeen yleissopimuksen sopimusvaltioiden tiedoksi.
5. Vaali toimitetaan pääsihteerin koollekutsumissa sopimusvaltioiden kokouksissa Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa. Nämä kokoukset ovat päätösvaltaisia, kun läsnä on kaksi kolmasosaa sopimusvaltioista, ja komiteaan tulevat valituiksi ne, jotka saavat eniten ääniä ja enemmistön läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden edustajien äänistä.
6. Komitean jäsenet valitaan nelivuotiskaudeksi. Heidät voidaan valita uudestaan, jos heidät nimetään uudelleen ehdokkaiksi. Ensimmäisessä vaalissa valituista jäsenistä viiden toimikausi päättyy kahden vuoden kuluttua. Sopimusvaltioiden kokouksen puheenjohtaja valitsee arvalla nämä viisi jäsentä välittömästi ensimmäisen vaalin jälkeen.

7. Jos komitean jäsen kuolee, eroaa tai ilmoittaa ettei jostain muusta syystä voi hoitaa tehtäviään komiteassa, sopimusvaltio, joka oli nimennyt henkilön ehdokkaaksi nimittää toisen asiantuntijan kansalaistensa joukosta tämän tilalle hänen kaudestaan jäljellä olevaksi ajaksi. Nimitys on alistettava komitean hyväksyttäväksi.
8. Komitea hyväksyy omat menettelytapasääntönsä.
9. Komitea valitsee toimihenkilönsä kaksivuotiskaudeksi.
10. Komitean kokoukset järjestetään tavallisesti Yhdistyneiden Kansakuntien päämajassa tai missä tahansa muussa komitean päättämässä paikassa. Komitea kokoontuu yleensä vuosittain. Tämän yleissopimuksen sopimusvaltioiden kokous tekee päätöksen komitean kokousten kestosta ja tarkistaa päätöstä tarvittaessa. Päätös alistetaan yleiskokouksen hyväksyttäväksi.
11. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri huolehtii, että komitealla on käytössään tarvittava henkilökunta ja työtilat, jotta komitea voi hoitaa tämän yleissopimuksen mukaiset tehtävänsä tehokkaasti.
12. Yleiskokouksen päätöksellä saavat tämän yleissopimuksen perusteella perustetun komitean jäsenet palkkaa Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen päättämien ehtojen mukaan.

44 artikla

1. Sopimusvaltiot antavat Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin välityksellä komitealle raportit suorittamistaan toimenpiteistä, joilla pannaan täytäntöön tässä yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia, ja näiden oikeuksien nauttimisessa tapahtuneesta edistymisestä:

a) kahden vuoden kuluessa siitä, kun yleissopimus on tullut voimaan asianomaiseen sopimusvaltioon nähden;

*Valtioilla on
velvollisuus
raportoida
säännöllisesti
lapsen oikeuksien
toteutumisesta.*

b) sen jälkeen joka viides vuosi.

2. Tämän artiklan mukaisesti tehdyissä raporteissa on osoitettava niitä mahdollisia tekijöitä ja vaikeuksia, jotka vaikuttavat tämän yleissopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämiseen. Raporteissa on myös oltava riittävästi tietoja, jotta komitea voi saada kattavan käsityksen yleissopimuksen noudattamisesta kyseisessä maassa.
3. Sopimusvaltion, joka on antanut komitealle perusteellisen ensiraportin, ei tarvitse seuraavissa 1 b kappaleen mukaisissa raporteissa toistaa aikaisemmin komitealle toimitettuja perustietoja.
4. Komitea voi pyytää sopimusvaltiolta yleissopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä lisätietoja.
5. Komitea antaa joka toinen vuosi talous- ja sosiaalineuvoston välityksellä Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokoukselle raportin toiminnastaan.
6. Sopimusvaltiot julkistavat omat raporttinsa laajalti yleisölle omassa maassaan.

*Erityisjärjestöillä,
UNICEFilla
ja muilla
YK:n elimillä on
oikeus ja
velvollisuus
arvioida ja edistää
sopimuksen
täytäntöönpanoa.*

45 artikla

Jotta yleissopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa voitaisiin edistää ja kansainvälistä yhteistyötä sen kattamalla alalla rohkaista:

a) erityisjärjestöillä, UNICEF:illa ja muilla Yhdistyneiden Kansakuntien elimillä on oikeus olla edustettuina tämän yleissopimuksen sellaisten määräysten täytäntöönpanon arvioinnissa, jotka kuuluvat niiden toimialaan. Komitea voi tarvittaessa pyytää erityisjärjestöjä, UNICEF:ia ja muita sopiviksi katsomiaan toimivaltaisia yhteisöjä antamaan asiantuntija-apua yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskeissa kysymyksissä, jotka kuuluvat kunkin toimialaan. Komitea voi pyy-

tää erityisjärjestöjä, UNICEF:ia ja muita Yhdistyneiden Kansakuntien elimiä antamaan raportteja yleissopimuksen täytäntöönpanosta kunkin omalla toimialallaan;

b) komitea lähettää tarpeelliseksi katsomissaan tapauksissa erityisjärjestöille, UNICEF:ille ja muille toimivaltaisille elimille sopimusvaltioiden raportit, joissa pyydetään teknistä opastusta tai apua tai joista sellainen tarve ilmenee, yhdessä komitean omien huomioiden ja ehdotusten kanssa, mikäli niitä on näiden pyyntöjen tai tarpeiden suhteen;

c) komitea voi suositella yleiskokoukselle, että se pyytäisi pääsihteeriä suorittamaan komitean puolesta tutkimuksia lapsen oikeuksiin liittyvissä erityiskysymyksissä;

d) komitea voi tehdä ehdotuksia ja yleisiä suosituksia, jotka perustuvat tämän yleissopimuksen 44 ja 45 artiklan mukaisesti saatuihin tietoihin. Nämä ehdotukset ja yleiset suositukset toimitetaan kaikille asianosaisille sopimusvaltioille ja niistä sekä sopimusvaltioiden mahdollisista huomioista ilmoitetaan yleiskokoukselle.

III OSA

46 artikla

Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille.

*Artiklat 46-54
koskevat
sopimukseen
liittymistä, sen
voimaantuloa ja
muutoksia.*

47 artikla

Tämä yleissopimus on ratifioitava. Ratifioimiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

48 artikla

Tähän yleissopimukseen voivat liittyä kaikki valtiot. Liittymiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

49 artikla

1. Tämä yleissopimus tulee voimaan kolmantenkymmenentenä päivänä siitä kun Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan on talletettu kahdeskymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja.
2. Kunkin sopimusvaltion osalta, joka ratifioi yleissopimuksen tai liittyy siihen kahdennenkymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisen jälkeen, yleissopimus tulee voimaan kolmantenkymmenentenä päivänä tällaisen valtion oman ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.

50 artikla

1. Jokainen sopimusvaltio voi ehdottaa muutosta yleissopimukseen ja antaa muutosehdotuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille. Pääsihteerin on tämän jälkeen ilmoitettava sopimusvaltioille muutosehdotuksesta ja pyydyttävä näitä ilmoittamaan, kannattavako ne sopimusvaltioiden kokousta muutosesityksen käsittelemiseksi ja siitä äänestämiseksi. Mikäli neljän kuukauden kuluessa tällaisesta ilmoituksesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista kannattaa sitä, kokouksen pääsihteerin kutsuu tällaisen kokouksen koolle Yhdistyneiden Kansakuntien alaisuudessa. Mikä tahansa muutosesitys, joka on hyväksytty läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden enemmistöllä alistetaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksyttäväksi.
2. Muutos, joka on hyväksytty tämän artiklan 1 kappa-

leen mukaisesti tulee voimaan kun sen on hyväksynyt Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous ja kaksi kolmasosaa sopimusvaltioista.

3. Kun muutos tulee voimaan, se sitoo niitä sopimusvaltioita, jotka sen ovat hyväksyneet. Muita sopimusvaltioita sitovat edelleen tämän yleissopimuksen määräykset ja mahdolliset aikaisemmat muutokset, jotka ne ovat hyväksyneet.

51 artikla

1. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri vastaanottaa ja toimittaa edelleen kaikille valtioille valtioiden ratifiointin tai sopimukseen liittymisen yhteydessä tekemien varaumien tekstit.
2. Varaumaa, joka ei ole sopusoinnussa tämän yleissopimuksen päämäärän ja tarkoituksen kanssa, ei sallita.
3. Varauma voidaan milloin tahansa peruuttaa ilmoittamalla siitä Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka toimittaa asiasta tiedon kaikille valtioille. Tällainen ilmoitus tulee voimaan päivänä, jona pääsihteeri on sen vastaanottanut.

52 artikla

Sopimusvaltio voi irtisanoa tämän yleissopimuksen ilmoittamalla siitä kirjallisesti Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille. Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua siitä kun pääsihteeri on saanut siitä tiedon.

53 artikla

Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri nimetään tämän yleissopimuksen tallettajaksi.

54 artikla

Tämän yleissopimuksen alkuperäiskappale, jonka arabian-, kiinan-, englannin-, ranskan-, venäjän- ja espanjan-kieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset, talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet edustajat hallitustensa siihen asianmukaisesti valtuuttamina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUKSEN VALINNAINEN PÖYTÄKIRJA LASTEN OSALLISTUMISESTA ASEELLISIIN SELKKAKUUSIIN

Tämän pöytäkirjan sopimusvaltiot, jotka

ovat lapsen oikeuksien yleissopimuksen saaman valtavan tuen rohkaisemia, sillä se osoittaa, että pyrkimykseen edistää ja suojella lapsen oikeuksia on sitouduttu laajalti,

vahvistavat, että lasten oikeudet vaativat erityistä suojelua, ja vaativat, että lasten tilannetta parannetaan jatkuvasti ilman erottelua ja että heille annetaan mahdollisuus kehitykseen ja koulutukseen rauhallisissa ja turvallisissa olosuhteissa,

ovat huolestuneita aseellisten selkkausten haitallisesta ja laajalle levinneestä vaikutuksesta lapsiin sekä niistä pitkäaikaisista vaikutuksista, joita tällä on rauhan, turvallisuuden ja kehityksen kestävyYTEEN,

tuomitsevat sen, että lapset joutuvat hyökkäyksen kohteeksi aseellisissa selkkauksissa ja että hyökkäyksiä kohdistetaan suoraan kansainvälisen oikeuden suojelemiin kohteisiin, joista osassa, kuten kouluissa ja sairaaloissa on huomattavasti lapsia,

kiinnittävät huomiota kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymiseen ja erityisesti siihen, että perussäännön mukaan alle 15-vuotiaiden lasten ottaminen tai värvääminen kansallisiin asevoimiin tai heidän käyttämisensä osallistumaan aktiivisesti vihollisuuksiin sekä kansainvälisissä että kansallisissa aseellisissa konflikteissa on sotarikos,

katsovat sen vuoksi, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen suojaamien oikeuksien täytäntöönpanon vahvistamiseksi on tarpeen suojella lapsia enemmän joutumiselta aseellisiin selkkauksiin,

kiinnittävät huomiota siihen, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen 1 artiklan mukaan yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin,

ovat vakuuttuneita siitä, että yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja, jolla korotetaan asevoimiin värvättävien ja vihollisuuksiin osallistuvien henkilöiden vähimmäisikää, vahvistaa sen periaatteen soveltamista, että kaikissa lapsia koskevissa toimitissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu,

kiinnittävät huomiota siihen, että joulukuussa 1995 pidetty Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun 26. kansainvälinen konferenssi suositteli muun muassa, että selkkauksen osapuolten tulisi ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että alle 18-vuotiaat lapset eivät osallistu viholisuuksiin,

suhtautuvat myönteisesti siihen, että kesäkuussa 1999 hyväksyttiin yksimielisesti Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus nro 182, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi, ja jossa kielletään muun muassa lasten pakkovärväys heidän käyttämiseen aseellisessa selkkauksessa,

tuomitsevat äärimmäisen huolestuneina sen, että valtion asevoimista erilliset aseistautuneet ryhmät värväävät, kouluttavat ja käyttävät lapsia valtion rajojen sisällä tapahtuvien ja valtion rajat ylittävien viholisuuksien aikana sekä tiedostavat lapsia värväävien, kouluttavien ja käyttävien ihmisten vastuun tältä osin,

palauttavat mieleen, että jokaisella aseellisen selkkauksen osapuolella on velvollisuus noudattaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden määräyksiä,

korostavat, että tämä pöytäkirja ei vaikuta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämääriin ja periaatteisiin, mukaan luettuna 51 artiklan päämäärä ja periaatteet, eikä asiaan liittyviin humanitaarisen oikeuden määräyksiin,

pitävät mielessä, että rauhalliset ja turvalliset olosuhteet, jotka perustuvat peruskirjan päämäärien ja periaatteiden täysimääräiseen kunnioittamiseen ja sovellettavien ihmisoikeusasiakirjojen noudattamiseen, ovat välttämättömiä lasten täysimääräiselle suojelulle, erityisesti aseellisten selkkausten ja vieraan valtion miehityksen aikana,

tiedostavat niiden lasten erityistarpeet, jotka ovat taloudellisen tai yhteiskunnallisen asemansa tai sukupuolensa vuoksi erityisen alttiita tämän pöytäkirjan vastaiselle värväykselle tai käytölle viholisuuksien aikana,

ovat tietoisia tarpeesta ottaa huomioon merkittävät taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset syyt sille, että lapset joutuvat aseellisiin selkkauksiin,

ovat vakuuttuneita tarpeesta vahvistaa kansainvälistä yhteistyötä tämän pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta sekä tukea aseellisten selkkausten uhreiksi joutuneiden lasten ruumiillista ja psyykkis-sosiaalista kuntoutumista ja yhteiskuntaan uudelleen sopeutumista,

kannustavat yhteiskuntaa ja erityisesti lapsia ja lapsiuhreja osallistumaan tie-

don jakamiseen sellaisista tiedotus- ja koulutusohjelmista, jotka koskevat pöytäkirjan täytäntöönpanoa,

ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät niiden asevoimien alle 18-vuotiaat jäsenet suoranaisesti osallistu viiolisuuksiin.

2 artikla

Sopimusvaltiot varmistavat, ettei niiden asevoimiin värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä pakolla.

3 artikla

1. Sopimusvaltiot nostavat lapsen oikeuksien yleissopimuksen 38 artiklan 3 kappaleessa mainittua vähimmäisikää, joka vaaditaan niiden kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättäviltä henkilöiltä, ottaen huomioon kyseisen artiklan sisältämät periaatteet ja tunnustaen sen, että yleissopimuksen mukaan alle 18-vuotiaat henkilöt ovat oikeutettuja erityiseen suojeluun.
2. Ratifioidessaan tämän pöytäkirjan tai liittyessään siihen kukin sopimusvaltio tallettaa sitovan selityksen, jossa mainitaan sen kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättäviltä henkilöiltä vaadittava vähimmäisikä ja ne takeet, jotka se on hyväksynyt varmistaakseen, ettei värväys tapahdu pakolla.
3. Sopimusvaltiot, jotka sallivat alle 18-vuotiaiden henkilöiden värväyksen vapaaehtoisina kansallisiin asevoimiinsa, varmistavat takeet vähintään sille, että:
 - a) värväys perustuu todelliseen vapaaehtoisuuteen;
 - b) kyseisen henkilön vanhemmat tai lailliset huoltajat ovat kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisina antaneet värväykselle suostumuksensa;
 - c) värvättävät henkilöt ovat täysin tietoisia asepalvelukseen liittyvistä velvollisuuksista;

d) värvättävät henkilöt todistavat ikänsä luotettavasti ennen heidän hyväksymistään kansalliseen asepalvelukseen.

4. Kukin sopimusvaltio voi milloin tahansa vahvistaa selitystään antamalla sitä koskevan ilmoituksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka ilmoittaa asiasta kaikille sopimusvaltioille. Ilmoitus tulee voimaan sinä päivänä, jona pääsihteeri vastaanottaa sen.
5. Tämän artiklan 1 kappaleen vaatimus vähimmäisiän nostamisesta ei koske sopimusvaltion asevoimien ylläpitämiä tai niiden valvonnassa olevia kouluja, joiden osalta noudatetaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 ja 29 artiklan määräyksiä.

4 artikla

1. Valtion asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien ei tulisi missään olosuhteissa värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä tai käyttää heitä vihollisuuksien aikana.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin ehkäistäkseen tällaisen värväyksen ja käytön, mukaan lukien oikeudelliset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen tällaisen käytännön kieltämiseksi ja säätämiseksi rangaitavaksi teoksi.
3. Tämän artiklan soveltaminen ei vaikuta minkään aseellisen selkkauksen osapuolen oikeudelliseen asemaan.

5 artikla

Minkään tässä pöytäkirjassa ei katsota estävän sellaisia sopimusvaltion lainsäädännön tai kansainvälisten asiakirjojen ja humanitaarisen oikeuden määräyksiä, jotka paremmin edistävät lapsen oikeuksien toteutumista.

6 artikla

1. Kukin sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarvittaviin oikeudellisiin, hallinnollisiin ja muihin toimenpiteisiin varmistaakseen tämän pöytäkirjan määräysten tehokkaan täytäntöönpanon ja soveltamisen lainkäyttöalueellaan.
2. Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan tämän pöytäkirjan periaatteet ja määräykset yleisesti sekä aikuisten että lasten tietoon ja edistämään niiden soveltamista asianmukaisin keinoin.

3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että niiden lainkäyttöalueella olevat henkilöt, jotka värvätään tai joita käytetään vihollisuuksien aikana tämän pöytäkirjan vastaisesti, kotiutetaan tai muutoin vapautetaan palveluksesta. Sopimusvaltiot myöntävät näille henkilöille tarvittaessa asianmukaista apua tukeakseen heidän ruumiillista ja henkistä toipumistaan ja uudelleen yhteiskuntaan sopeutumistaan.

7 artikla

1. Sopimusvaltiot tekevät yhteistyötä tämän pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta, mukaan luettuna pöytäkirjan vastaisen toiminnan ehkäiseminen ja tämän pöytäkirjan vastaisten tekojen uhrien kuntouttamisen ja uudelleen yhteiskuntaan sopeutumisen tukeminen, esimerkiksi teknisen yhteistyön ja taloudellisen avun muodossa. Tällaiseen avunantoon ja yhteistyöhön ryhtytään neuvottelemalla asianomaisten sopimusvaltioiden ja toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa.
2. Sopimusvaltiot, joilla on mahdollisuus siihen, antavat apua olemassaolevien monenvälisten, kahdenvälisten tai muiden ohjelmien taikka esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen sääntöjen mukaisesti perustetun vapaaehtoisen rahaston kautta.

8 artikla

1. Kukin sopimusvaltio antaa kahden vuoden kuluessa siitä, kun pöytäkirja on tullut sen osalta voimaan, lapsen oikeuksien komitealle raportin, johon sisältyvät perusteelliset tiedot toimenpiteistä, joihin sopimusvaltio on ryhtynyt pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanemiseksi, mukaan luettuna osallistumista ja värväystä koskevien määräysten täytäntöönpanoa koskevat toimenpiteet.
2. Annettuaan perusteellisen raporttinsa kukin sopimusvaltio sisällyttää mahdolliset pöytäkirjan täytäntöönpanoa koskevat lisätiedot niihin raportteihin, joita se antaa lapsen oikeuksien komitealle yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti. Muut pöytäkirjan sopimusvaltiot antavat raportin joka viides vuosi.
3. Lapsen oikeuksien komitea voi pyytää sopimusvaltioilta tämän pöytäkirjan täytäntöönpanoon liittyviä lisätietoja.

9 artikla

1. Tämä pöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille, jotka ovat yleissopimuksen sopimuspuolia tai jotka ovat allekirjoittaneet sen.
2. Tämä pöytäkirja tulee ratifioida ja se on avoinna liittymistä varten kaikille valtioille. Ratifioimis- tai liittymiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.
3. Pääsihteeri, joka toimii yleissopimuksen ja pöytäkirjan tallettajana, ilmoittaa kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille jokaisesta talletetusta selityksestä 13 artiklan nojalla.

10 artikla

1. Tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua kymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.
2. Kunkin sellaisen valtion osalta, joka ratifioi tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen sen voimaantulon jälkeen, pöytäkirja tulee voimaan yhden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kyseinen valtio on tallettanut ratifioimis- tai liittymiskirjansa.

11 artikla

1. Sopimusvaltio voi irtisanoa tämän pöytäkirjan milloin tahansa antamalla siitä kirjallisen ilmoituksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka sen jälkeen ilmoittaa irtisanomisesta muille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kaikille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille. Irtisanominen tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen. Jos pöytäkirjan irtisanova sopimusvaltio on kuitenkin vuoden määräajan päättyessä aseellisen selkkauksen osapuolena, irtisanominen ei tule voimaan ennen kyseisen aseellisen selkkauksen päättymistä.
2. Irtisanominen ei vapauta sopimusvaltiota tähän pöytäkirjaan perustuvista velvoitteista sellaisten tekojen osalta, jotka tapahtuvat ennen irtisanomisen voimaantulopäivää. Irtisanominen ei myöskään millään tavalla vaikuta sellaisen asian käsittelyn jatkamiseen, joka jo on lapsen oikeuksien komitean käsiteltävänä ennen irtisanomisen voimaantulopäivää.

12 artikla

1. Sopimusvaltio voi ehdottaa pöytäkirjan muutosta ja tallettaa muutosehdotuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Tämän jälkeen pääsihteeri toimittaa muutosehdotuksen sopimusvaltioille ja pyytää niitä ilmoittamaan, kannattavatko ne sopimusvaltioiden kokouksen koolle kutsu- mista muutosehdotuksen käsittelyä ja siitä äänestämistä varten. Mikäli nel- jän kuukauden kuluessa muutosehdotuksen toimittamisesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista ilmoittaa kannattavansa kokouksen koolle kut- sumista, pääsihteeri kutsuu kokouksen koolle Yhdistyneiden Kansakuntien alaisuudessa. Kokouksessa läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden enemmistöllä hyväksytty muutos toimitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksyttäväksi.
2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukaisesti hyväksytty muutos tulee voimaan, kun Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous on sen hyväksynyt ja kun sopimusvaltioiden kahden kolmasosan enemmistö on hyväksynyt sen.
3. Kun muutos tulee voimaan, se sitoo niitä sopimusvaltioita, jotka ovat hyväk- syneet sen, ja muut sopimusvaltiot ovat edelleen tämän pöytäkirjan ja aikai- semmin hyväksymiensä muutosten sitomia.

13 artikla

1. Tämä pöytäkirja, jonka arabian-, englannin-, espanjan-, kiinan-, ranskan- ja venäjänkieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia, talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien arkistoon.
2. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri toimittaa tämän pöytäkirjan oike- aksi todistetut jäljennökset kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kai- kille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille.

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUKSEN VALINNAINEN PÖYTÄKIRJA LAPSIKAUPASTA, LAPSIPROSTITUUTIOSTA JA LAPSIPORNOGRAFIASTA

Käännös on epävirallinen. Suomi ei ole ratifioinut pöytäkirjaa, eikä näin ollen sitä suomentanut.

Tämän pöytäkirjan sopimusvaltiot, jotka

Katsovat, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen päämäärien ja sen määräysten, erityisesti artiklojen 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ja 36, täytäntöönpanon edistämiseksi on asianmukaista laajentaa niitä toimenpiteitä, joihin sopimusvaltioiden tulisi ryhtyä taatakseen lapsen suojelun lapsikaupalta, lapsiprostituutiolta ja lapsipornografialta,

katsovat myös, että lapsen oikeuksien yleissopimuksessa tunnustetaan lapsen oikeus tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä ja sellaisen työn tekemiseltä, joka on todennäköisesti vaarallista tai häiritsee lapsen oppimista, tai on haitallista lapsen terveydelle tai fyysiselle, psyykkiselle, henkiselle, moraalille tai sosiaaliselle kehitykselle,

vakavasti huolestuneena huomattavasta ja lisääntyvästä kansainvälisestä lasten laittomasta kuljettamisesta lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa varten,

syvästi huolestuneena laajalle levinneestä ja jatkuvasta seksimatkailusta, jolle lapset ovat erityisen alttiita, koska se tukee suoraan lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa,

tiedostavat, että tiettyihin erityisen alttiisiin ryhmiin, mukaan lukien tyttölapsiin, kohdistuu muita suurempi seksuaalisen hyväksikäytön riski, ja että tyttölasten osuus seksuaalisesti hyväksikäytetyistä on suhteettoman suuri,

huolestuneina lapsipornografian lisääntyneestä saatavuudesta Internetin ja muiden kehittyvien teknologioiden välityksellä palauttavat mieleen kansainvälisen konferenssin lapsipornografian kitkemiseksi Internetistä (Wien 1999) sekä erityisesti sen päätöslauselman, jossa vaaditaan maailmanlaajuisia lapsipornografian tuotannon, levityksen, kuljetuksen, välityksen, maahantuonnin, tahallisen hallussapidon ja mainostamisen kriminalisointia, ja painottavat hallitusten ja Internet-teollisuuden välisen yhteistyön ja kumppanuuden tiivistämisen tärkeyttä,

uskovat, että lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa voidaan torjua noudattamalla kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jolla puututaan niitä edistäviin tekijöihin, kuten alikehittyneisyyteen, köyhyyteen, tuloeroihin, epäoikeudenmukaiseen sosioekonomiseen rakenteeseen, perheiden sisäisiin ongelmiin, koulutuksen puutteeseen, maaltamuuttoon, sukupuoliseen syrjintään, aikuisten vastuuttomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen, vahingollisiin paikallisiin tapoihin, aseellisiin konflikteihin sekä laittomaan lapsikauppaan,

uskovat yhtäältä, että yleistä tietoisuutta on lisättävä lapsikaupan, lapsiprostituution ja lapsipornografian kysynnän vähentämiseksi, sekä toisaalta, että on tärkeää vahvistaa maailmanlaajuisia kumppanuutta kaikkien toimijoiden kanssa ja parantaa lain valvontaa kansallisella tasolla,

paneavat merkille lapsen suojeluun liittyvät kansainväliset oikeudelliset välineet, joita ovat muun muassa Yleissopimus lapsen suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa, Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta, Haagin yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuta ja lastensuojelutoimenpiteitä koskevissa asioissa, sekä Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus nro 182, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi,

pitävät rohkaisevana lapsen oikeuksien yleissopimuksen saamaa valtavaa tukea, sillä se osoittaa, että pyrkimykseen edistää ja suojella lapsen oikeuksia on sitouduttu laajalti,

tiedostavat kuinka tärkeää on panna täytäntöön toimenpideohjelma lapsikaupasta, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta, Tukholmassa 27.–31. elokuuta 1996 pidetyssä maailman kongressissa hyväksytty julistus ja toimenpideohjelma lasten kaupallista seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan, sekä muut asianomaisten kansainvälisten elinten päätökset ja suositukset,

ottavat asianmukaisesti huomioon kaikkien kansojen perinteiden sekä kulttuuriarvojen merkityksen lapsen suojelussa ja sopusointuisessa kehityksessä,

ovat sopineet seuraavaa:

1 artikla

Sopimusvaltiot kieltävät lapsikaupan, lapsiprostituution ja lapsipornografian, kuten tässä pöytäkirjassa määrätään.

2 artikla

Tässä pöytäkirjassa

(a) lapsikaupalla tarkoitetaan mitä tahansa tekoa tai tapahtumaa, jolla jokin henkilö tai joku ryhmä siirtää lapsen toiselle korvausta vastaan tai minkä tahansa muun syyn vuoksi;

(b) lapsiprostituutiolla tarkoitetaan lapsen käyttämistä seksuaalisessa toiminnassa korvausta vastaan tai minkä tahansa muun syyn vuoksi;

(c) lapsipornografialla tarkoitetaan mitä tahansa esittämistä, millä keinoin tahansa, jossa lapsi osallistuu todelliseen tai jäljiteltyyn seksuaaliseen toimintaan, tai mitä tahansa lapsen sukupuolielinten esitystä pääasiallisesti seksuaalisessa tarkoituksessa.

3 artikla

1. Sopimusvaltiot varmistavat vähintään sen, että niiden rikoslaki kattaa täysin seuraavat teot ja toimet riippumatta siitä, tehdäänkö ne kotimaassa vai kansainvälisellä tasolla, yksilöllisesti vai järjestäytyneesti:

a) edellä 2 artiklassa tarkoitetun lapsikaupan yhteydessä

(i) lapsen tarjoaminen, toimittaminen, tai hyväksyminen millä keinoin tahansa

- a. seksuaaliseen hyväksikäyttöön;
- b. lapsen elinten siirtoon hyödyntämistarkoituksessa;
- c. lapsen pitämiseen pakkotyössä;

(ii) suostumuksen hankkiminen asiattomin keinoin, välittäjän ominaisuudessa, lapsen adoptiionille sovellettavien kansainvälisten lapseksiottamista koskevien oikeudellisten asiakirjojen vastaisesti;

b) lapsen tarjoaminen, hankkiminen, välittäminen tai toimittaminen edellä 2 artiklassa tarkoitettua lapsiprostituutiota varten;

- c) edellä 2 artiklassa tarkoitetun lapsipornografian tuottaminen, jakaminen, levittäminen, maahantuonti, maastavienti, tarjoaminen, myyminen tai hallussapito edellä mainittuihin tarkoituksiin.
2. Sopimusvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen mukaisesti sama pätee yritykseen toteuttaa mitään näistä teoista sekä osallisuuteen tai osallistumiseen mihinkään näistä teoista.
 3. Sopimusvaltiot tekevät näistä rikoksista rangaistavia asianmukaisin rangaistuksin, joissa otetaan huomioon tekojen vakava luonne.
 4. Sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten lainsäädäntöjensä mukaisesti tarvittaessa toimenpiteisiin vahvistaakseen oikeudellisten henkilöiden vastuun rikoksista, jotka mainitaan tämän artiklan 1 kappaleessa. Sopimusvaltioiden oikeusperiaatteiden mukaisesti tämä oikeudellisten henkilöiden vastuu voi olla luonteeltaan rikosoikeudellinen, siviilioikeudellinen tai hallinnollinen.
 5. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarvittaviin oikeudellisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että kaikki lapsen adoptioon liittyvät henkilöt noudattavat soveltuvia kansainvälisiä oikeudellisia välineitä.

4 artikla

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että niiden lainkäyttövalta ulottuu 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuihin rikoksiin, kun rikokset on tehty niiden alueella tai niissä rekisteröidyssä laivassa tai lentokoneessa.
2. Sopimusvaltiot ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että niiden lainkäyttövalta ulottuu 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuihin rikoksiin seuraavissa tapauksissa:
 - (a) kun oletettu rikoksentekijä on kyseisen valtion kansalainen tai henkilö, jolla on vakinainen asuinpaikka sen alueella;
 - (b) kun uhri on kyseisen valtion kansalainen.
3. Sopimusvaltiot ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, että niiden lainkäyttövalta ulottuu edellä mainittuihin rikoksiin, kun oletettu rikoksentekijä oleskelee niiden alueella eikä häntä luovuteta toiseen sopimusvaltioon sillä perusteella, että hän on kyseisen valtion kansalainen.

4. Tämä pöytäkirja ei rajoita kansalliseen lainsäädäntöön perustuvaa tuomiovallan käyttöä rikosasioissa.

5 artikla

1. Edellä 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettujen rikosten katsotaan sisältyvän luovuttamiskelpoisina rikoksina kaikkiin sopimusvaltioiden välisiin luovutussopimuksiin, ja ne sisällytetään luovuttamiskelpoisina rikoksina kaikkiin niiden välillä vastedes tehtäviin sopimuksiin tällaisissa sopimuksissa asetettujen ehtojen mukaisesti.
2. Mikäli sopimusvaltio, joka edellyttää luovutusta varten sopimuksen olemassaoloa, vastaanottaa luovutuspyynnön sellaiselta sopimusvaltiolta, jonka kanssa sillä ei ole luovutussopimusta, se voi pitää tätä pöytäkirjaa kyseisiä rikoksia koskevan luovutuksen oikeusperusteena. Luovutukseen sovelletaan pyynnön vastaanottaneen maan lainsäädäntöä.
3. Sopimusvaltiot, jotka eivät edellytä luovutusta varten sopimuksen olemassaoloa, tunnustavat keskenään kyseiset rikokset luovuttamiskelpoisiksi pyynnön vastaanottaneen maan lainsäädännön mukaisesti.
4. Kyseisiä rikoksia käsitellään sopimusvaltioiden välisissä luovutuksissa niin kuin ne olisi toteutettu ei ainoastaan siellä, missä ne tapahtuivat, vaan myös niiden valtioiden alueilla, joiden on täytynyt vahvistaa lainkäyttövaltansa 4 artiklan mukaisesti.
5. Mikäli luovutuspyyntö koskee 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettua rikosta ja mikäli pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio ei luovuta tai halua luovuttaa rikoksentehtäjästä tämän kansallisuuden perusteella, kyseisen valtion tulee ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin tapauksen saattamiseksi toimivaltaisen viranomaisten käsiteltäväksi syytteen esittämistä varten.

6 artikla

1. Sopimusvaltiot tarjoavat toisilleen kaiken mahdollisen avun 3 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettujen rikosten tutkinnassa tai niihin liittyvissä rikosioikeudenkäynneissä tai luovutusmenettelyissä, mukaan lukien avustaminen todistusaineiston hankinnassa oikeudenkäyntiä varten.
2. Sopimusvaltiot noudattavat tämän artiklan 1 kappaleen mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi kaikkia keskinäisestä oikeusavusta niiden välillä tehty-

jä sopimuksia tai muita järjestelyjä. Kyseisten sopimusten tai järjestelyjen puuttuessa sopimusvaltiot tarjoavat toisilleen apua kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

7 artikla

1. Kansallisten lainsäädäntöjensä mukaisesti sopimusvaltiot

(a) ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin seuraavien haltuunottoa ja takavarikointia varten:

(i) hyödykkeet, kuten tarvikkeet, varat ja välineet, joita käytetään tässä pöytäkirjassa mainittujen rikosten tekoon tai edistämiseen;

(ii) näistä rikoksista saadut tuotot;

(b) toimeenpaneavat muiden sopimusvaltioiden pyyntöjä, jotka koskevat (a) alakohdassa mainittujen hyödykkeiden tai tuottojen haltuunottoa tai takavarikointia;

(c) ryhtyvät toimenpiteisiin kyseisissä rikoksissa käytettyjen tilojen sulkemiseksi tilapäisesti tai lopullisesti.

8 artikla

1. Sopimusvaltiot ottavat käyttöön asianmukaiset toimenpiteet suojellakseen tässä pöytäkirjassa kiellettyjen käytäntöjen lapsiuhrien oikeuksia ja etuja kaikissa rikosoikeusprosessin vaiheissa erityisesti siten, että ne

(a) tunnustavat lapsiuhrien haavoittuvuuden ja mukauttavat menettelytapoja vastaamaan heidän erityistarpeitaan, mukaan lukien heidän erityistarpeensa todistajina;

(b) tiedottavat lapsiuhreille heidän oikeuksistaan, heidän roolistaan sekä heidän tapauksiaan koskevien oikeudenkäyntien kohteesta, aikataulusta ja edistymisestä;

(c) sallivat kansallisen prosessioikeuden sääntöjen mukaisesti lapsiuhrien näkökulmien, tarpeiden ja huolien esiintuomisen oikeudenkäynneissä, silloin kun lapsiuhrien henkilökohtainen etu on kyseessä;

(d) tarjoavat lapsiuhreille asianmukaisia tukipalveluja koko oikeusprosessin ajan;

(e) suojelevat asianmukaisesti lapsiuhrien yksityisyyttä ja henkilöllisyyttä sekä ryhtyvät kansallisen lainsäädännön mukaisesti toimenpiteisiin estääkseen sellaisen tiedon asiaankuulumattoman levityksen, joka voisi johtaa lapsiuhrien tunnistamiseen;

(f) suojelevat tarvittaessa lapsiuhreja sekä heidän perheitään ja heidän puolestaan todistavia henkilöitä uhkauksilta ja kostotoimenpiteiltä;

(g) välttävät tarpeettomia viiveitä syytteiden nostamisessa sekä sellaisten määräysten tai päätösten toimeenpanossa, joilla lapsiuhreille myönnetään korvauksia.

2. Sopimusvaltiot varmistavat, ettei epävarmuus uhrin tosiasiallisesta iästä estä esitutkinnan, eikä uhrin iän vahvistamiseksi tehtävien tutkimusten vireillepanoa.
3. Sopimusvaltiot varmistavat, että lapsen etu asetetaan etusijalle tässä pöytäkirjassa mainittujen rikosten uhrina olevien lasten kohtelussa rikosoikeusjärjestelmässä.
4. Sopimusvaltiot ryhtyvät toimenpiteisiin varmistaakseen asianmukaisen koulutuksen, erityisesti oikeudellisen ja psykologisen koulutuksen henkilöille, jotka työskentelevät tässä pöytäkirjassa kiellettyjen rikosten uhrien kanssa.
5. Sopimusvaltiot ottavat tarvittaessa käyttöön toimenpiteet niiden henkilöiden ja/tai organisaatioiden turvallisuuden ja koskemattomuuden suojelemiseksi, jotka osallistuvat kyseisten rikosten torjuntaan ja/tai niiden uhrien suojelemiseen ja kuntouttamiseen.
6. Minkään tämän artiklan määräyksen ei voida tulkita heikentävän syytetyn oikeutta oikeudenmukaiseen ja puolueettomaan oikeudenkäyntiin tai olevan ristiriidassa sen kanssa.

9 artikla

1. Sopimusvaltiot hyväksyvät tai vahvistavat, panevat täytäntöön ja levittävät lakeja, hallinnollisia toimia, sosiaalipolitiikkaa ja ohjelmia tässä pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten ehkäisemiseksi. Kyseisille käytännöille erityisen alttiiden lasten suojeluun kiinnitetään erityistä huomiota.

2. Sopimusvaltiot pyrkivät lisäämään suuren yleisön, myös lasten, tietoisuutta tässä pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten ehkäisemisestä ja niiden haittavaikutuksista tarjoamalla tiedotusta kaikilla välineillä, sekä opetusta ja koulutusta. Tämän artiklan mukaisten velvoitteiden täyttämiseksi sopimusvaltiot kannustavat yhteisöjen, ja erityisesti lasten ja lapsiuhrien, osallistumista tällaiseen tiedotukseen sekä opetus- ja koulutusohjelmiin, mukaan lukien kansainvälisellä tasolla.
3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, että kyseisten rikosten uhrin saavat asianmukaista apua, myös sopeutumisessa yhteiskuntaan sekä fyysisessä ja psyykkisessä toipumisessa.
4. Sopimusvaltiot varmistavat, että kaikilla tässä pöytäkirjassa tarkoitettujen rikosten lapsiuhreilla, ilman syrjintää, on mahdollisuus hakea korvauksia niiltä, jotka ovat oikeudellisesti vastuussa.
5. Sopimusvaltiot ryhtyvät asianmukaisiin toimenpiteisiin kieltääkseen tehokkaasti tässä pöytäkirjassa kuvattuihin rikoksiin kannustavan aineiston tuottamisen ja levittämisen.

10 artikla

1. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin vahvistaakseen kansainvälistä yhteistyötä monenkeskisillä, alueellisilla ja kahdenvälisillä järjestelyillä, jotka koskevat lapsikaupan, lapsiprostituution, lapsipornografian ja lapsiseksimatkailun ehkäisemistä, havaitsemista, tutkintaa, syytteenpanoa ja syyllisten rankaisemista. Sopimusvaltiot myös edistävät kansainvälistä yhteistyötä ja toimien koordinointia viranomaisensa, kansallisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen sekä kansainvälisten järjestöjen välillä.
2. Sopimusvaltiot edistävät kansainvälistä yhteistyötä lapsiuhrien avustamiseksi fyysisessä ja psyykkisessä toipumisessa, sopeutumisessa yhteiskuntaan ja kotiuttamisessa.
3. Sopimusvaltiot edistävät kansainvälisen yhteistyön lujittamista puuttuakseen niihin taustasyihin, kuten köyhyyteen ja alikehittyneisyyteen, jotka altistavat lapsia lapsikaupalle, lapsiprostituutiolle, lapsipornografialle sekä lapsiseksimatkailulle.

4. Sopimusvaltiot, joilla on mahdollisuus siihen, antavat taloudellista, teknistä tai muuta apua olemassa olevien monenkeskisten, alueellisten, kahdenvälisen tai muiden ohjelmien kautta.

11 artikla

Mikään tässä pöytäkirjassa ei estä sellaisia määräyksiä, jotka paremmin edistävät lapsen oikeuksien toteutumista ja jotka sisältävät

(a) sopimusvaltion lainsäädäntöön;

(b) kansainväliseen oikeuteen, jota sovelletaan kyseisessä valtiossa.

12 artikla

1. Kukin sopimusvaltio antaa kahden vuoden kuluessa siitä, kun tämä pöytäkirja on tullut sen osalta voimaan, lapsen oikeuksien komitealle raportin, johon sisältyvät perusteelliset tiedot toimenpiteistä, joihin sopimusvaltio on ryhtynyt pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanemiseksi.
2. Annettuaan perusteellisen raporttinsa kukin sopimusvaltio sisällyttää mahdolliset pöytäkirjan täytäntöönpanoa koskevat lisätiedot niihin raportteihin, joita se antaa lapsen oikeuksien komitealle yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti. Muut pöytäkirjan sopimusvaltiot antavat raportin joka viides vuosi.
3. Lapsen oikeuksien komitea voi pyytää sopimusvaltioilta lisätietoja tämän pöytäkirjan toimeenpanemiseen liittyen.

13 artikla

1. Tämä pöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille, jotka ovat yleissopimuksen sopimuspuolia tai jotka ovat allekirjoittaneet sen.
2. Tämä pöytäkirja tulee ratifioida ja se on avoinna liittymistä varten kaikille valtioille, jotka ovat yleissopimuksen sopimuspuolia tai jotka ovat allekirjoittaneet sen. Ratifioimis- tai liittymiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

14 artikla

1. Tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua kymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.
2. Kunkin sellaisen valtion osalta, joka ratifioi tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen sen voimaantulon jälkeen, pöytäkirja tulee voimaan yhden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kyseinen valtio on tallettanut ratifioimis- tai liittymiskirjansa.

15 artikla

1. Sopimusvaltio voi irtisanoa tämän pöytäkirjan milloin tahansa antamalla siitä kirjallisen ilmoituksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka sen jälkeen ilmoittaa irtisanomisesta muille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kaikille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille. Irtisanominen tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.
2. Irtisanominen ei vapauta sopimusvaltiota tähän pöytäkirjaan perustuvista velvoitteista sellaisten tekojen osalta, jotka tapahtuvat ennen irtisanomisen voimaantulopäivää. Irtisanominen ei myöskään millään tavalla vaikuta sellaisen asian käsittelyn jatkamiseen, joka jo on lapsen oikeuksien komitean käsiteltävänä ennen irtisanomisen voimaantulopäivää.

16 artikla

1. Sopimusvaltio voi ehdottaa pöytäkirjan muutosta ja tallettaa muutosehdotuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Tämän jälkeen pääsihteeri toimittaa muutosehdotuksen sopimusvaltioille ja pyytää niitä ilmoittamaan, kannattavatko ne sopimusvaltioiden kokouksen koolle kutsumista muutosehdotuksen käsittelyä ja siitä äänestämistä varten. Mikäli neljän kuukauden kuluessa muutosehdotuksen toimittamisesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista ilmoittaa kannattavansa kokouksen koolle kutsumista, pääsihteeri kutsuu kokouksen koolle Yhdistyneiden Kansakuntien alaisuudessa. Kokouksessa läsnä olevien ja äänestävien sopimusvaltioiden enemmistöllä hyväksytty muutos toimitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksyttäväksi.

2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukaisesti hyväksytty muutos tulee voimaan, kun Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous on sen hyväksynyt ja kun sopimusvaltioiden kahden kolmasosan enemmistö on hyväksynyt sen.
3. Kun muutos tulee voimaan, se sitoo niitä sopimusvaltioita, jotka ovat hyväksyneet sen, ja muut sopimusvaltiot ovat edelleen tämän pöytäkirjan ja aikaisemmin hyväksymiensä muutosten sitomia.

17 artikla

1. Tämä pöytäkirja, jonka arabian-, englannin-, espanjan-, kiinan-, ranskan- ja venäjänkieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia, talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien arkistoon.
2. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteeri toimittaa tämän pöytäkirjan oikeaksi todistetut jäljennökset kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kaikille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille.

unite for
children

